

Верховний
Суд

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ
Проект Ради Європи «Захист свободи
слова та свободи медіа в Україні»

Семінар-практикум
“Доступ до публічної інформації.
Особливості правозастосування та
актуальна судова практика”

2-3 листопада 2023 року

Обмеження права на доступ до публічної інформації для підтримання авторитету і неупередженість правосуддя

Ян БЕРНАЗЮК

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Пов'язані поняття:

1. Свобода слова (вираження поглядів)
2. Доступ до публічної інформації
3. Принцип відкритості (прозорості, транспарентності)
4. Незалежність суду
5. Авторитет (повага, ставлення, сприйняття, репутація, імідж)
правосуддя
6. Неупередженість правосуддя
7. Принцип поділу державної влади
8. Дисциплінарне провадження
9. Суддівський розсуд (баланс, пропорційність, мотивованість)
10. Довіра до суду

Запитання для дискусії

1. Як співвідносяться поняття авторитет і неупередженість правосуддя?
2. Як співвідносяться поняття авторитет правосуддя та довіра до суду?
3. Чи поширюється такий критерій обмеження свободи слова як «підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» на таких суб'єктів як Конституційний Суд України, Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, прокуратура та адвокатура?
4. Чи поширюються положення Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів (Конвенція Тромсо) на органи судової влади?

Фактори, що найбільше впливають на підвищення авторитету суду

1. Доступ до суду
2. Єдність практики
3. Розумні строки вирішення спору
4. Виконуваність (обов'язковість) судового рішення
5. Гласність (відкритість) судового процесу
6. Застосування судами принципу верховенства права

Конституція України

ст. 126

Незалежність судді гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється.

Конституція України

ст. 34

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах (1) національної безпеки, (2) територіальної цілісності або (3) громадського порядку з метою запобігання (3.1) заворушенням чи (3.2) злочинам, для (4) охорони здоров'я населення, для (5) захисту репутації або прав інших людей, для (6) запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для (7) **підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.**

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

ч. 1 ст. 6 Право на справедливий суд

Судове рішення проголошується **публічно**, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах (1) моралі, (2) громадського порядку чи (3) національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають (4) інтереси неповнолітніх або (5) захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може (6) **зашкодити інтересам правосуддя (prejudice the interests of justice)**.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

ст. 10 Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або **для підтримання авторитету і безсторонності суду (for maintaining the authority and impartiality of the judiciary).**

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

ч. 1 ст. 14

Всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його права та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і **публічний розгляд** справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону.

Преса і публіка можуть не допускатися на весь судовий розгляд або частину його з міркувань (1) моралі, (2) громадського порядку чи (3) державної безпеки в демократичному суспільстві, або коли того вимагають (4) інтереси приватного життя сторін, або - в тій мірі, в якій це, на думку суду, є строго необхідним, - при особливих обставинах, коли публічність порушувала б (5) **інтереси правосуддя**; однак будь-яка судова постанова в кримінальній або цивільній справі повинна бути **публічною**, за винятком тих випадків, коли інтереси (6) неповнолітніх вимагають іншого чи коли справа стосується (7) матримоніальних спорів або (8) опіки над дітьми.

Закону України «Про інформацію»

ч. 2 ст. 6

Право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання **авторитету і неупередженості правосуддя.**

Закон України «Про доступ до публічної інформації»

ч. 2 ст. 6

Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог:

- 1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання **авторитету і неупередженості правосуддя**;
- 2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;
- 3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 57. Присяга судді

1. Особа, призначена на посаду судді, набуває повноважень судді після складення присяги судді такого змісту:

"Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю Українському народові об'єктивно, безсторонньо, **неупереджено**, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати повноваження та виконувати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають **авторитет правосуддя**".

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

ч. 7 ст. 85

Суддівське досьє (досьє кандидата на посаду судді) є відкритим для загального доступу на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, **за винятком**:

- 1) відомостей про місця проживання або перебування, дати народження фізичних осіб, їх адрес, номерів телефонів чи інших засобів зв'язку, адрес електронної пошти, реєстраційних номерів облікових карток платників податків, серій та номерів паспортів, військових квитків, місцезнаходження об'єктів власності (крім області, району, населеного пункту, де знаходиться об'єкт), реєстраційних номерів транспортних засобів;
- 2) відомостей про результати проведення тестувань з метою перевірки особистих морально-психологічних якостей судді (кандидата на посаду судді), загальних здібностей судді (кандидата на посаду судді), а також медичних відомостей;
- 3) будь-яких відомостей та даних щодо неповнолітніх дітей, крім відомостей щодо майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, що перебувають у їх власності відповідно до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка подається суддею (кандидатом на посаду судді);
- 4) інформації, що містить державну таємницю.

Доступ до матеріалів суддівського досьє (крім вказаних вище в частині сьомій цієї статті) як до публічної інформації здійснюється виключно через веб-сайт Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

ч. 1 ст. 106. Підстави дисциплінарної відповідальності судді

Суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження з таких підстав:

3) допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває **авторитет правосуддя**, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

ч. 9 ст. 109

Істотним дисциплінарним проступком або грубим нехтуванням обов'язками судді, що є несумісним зі статусом судді або виявляє його невідповідність займаній посаді, може бути визнаний, зокрема, будь-який з таких фактів:

1) суддя допустив поведінку, що порочить звання судді або підриває **авторитет правосуддя**, у тому числі в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших етичних норм та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду.

Закон України «Про Вищу раду правосуддя»

ч. 1 ст. 3

Вища рада правосуддя, зокрема, вживає заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів.

ст. 73

1. Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя:
 - 1) веде і оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, проводить перевірку таких повідомлень;
 - 2) вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя;
 - б) звертається до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, вчинених щодо суду, суддів, членів їх сімей, працівників апаратів судів.

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 188-32. Невиконання законних вимог Вищої ради правосуддя, її органу, члена Вищої ради правосуддя або дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя

Ненадання або несвоєчасне надання відповіді на подання Вищої ради правосуддя про виявлення та притягнення до відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, **що порушують гарантії незалежності суддів або підривають авторитет правосуддя**, - тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Коментар до Кодексу суддівської етики (рішення Ради суддів України від 04 лютого 2016 року № 1)

Забезпечення незалежної та **авторитетної** судової влади є суспільно нагальною необхідністю для досягнення справедливості у здійсненні правосуддя.

Авторитет правосуддя - це сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують діяльність з відправлення правосуддя, таких як справедливість провадження, незалежність правосуддя, безсторонність, публічність, моральність, та які мають вселяти повагу до суду у громадськості в демократичному суспільстві.

Коментар до Кодексу суддівської етики (рішення Ради суддів України від 04 лютого 2016 року № 1)

Стаття 11. Суддя повинен проявляти повагу до права на інформацію про судовий розгляд та не допускати порушення принципу гласності процесу.

Суддя у визначеному законом порядку надає засобам масової інформації можливість отримувати інформацію, не допускаючи при цьому порушення прав і свобод громадян, приниження їх честі й гідності, а також **авторитету правосуддя**.

Коментованою статтею захищається конституційне право громадян на інформацію, якою володіє і яку зобов'язаний надавати суд у зв'язку з перебуванням тієї чи іншої справи у його провадженні.

Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи (КМРЄ) К(81)19 про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів

П. 1.

Кожен у межах юрисдикції держави-члена повинен мати право на отримання за запитом інформації, що знаходиться у розпорядженні органів державної влади, **крім законодавчих органів та судової влади.**

П. 5.

Вищенаведені принципи застосовуються з урахуванням лише таких обмежень і заборон, які є необхідними в демократичному суспільстві для захисту законних інтересів суспільства, а також для захисту приватного життя та інших законних приватних інтересів, які, однак, мають охоронятися з урахуванням конкретних потреб конкретної особи в інформації, наявної в органів державної влади, що стосується її особисто.

Європейський суд з прав людини

Рішення у справі «Соре проти Німеччини» (№2) від 28.03.2023, № 6091/16

Заявник, журналіст, звернувся з вимогою надати інформацію, яка знаходиться в розпорядженні Міністерства юстиції землі Бранденбург, стосовно суддів і прокурорів землі Бранденбург, які раніше співпрацювали зі Службою державної безпеки колишньої Німецької демократичної республіки (НДР) та зараз працюють в системі правосуддя (кількість; імена; назви судів та прокуратури; висновки, згідно яких було прийнято рішення про можливість їх інтеграції до системи правосуддя після возз'єднання Німеччини; інформацію про розгляд ними справ щодо порушень НДР).

В ході судових проваджень було надано інформацію про кількість таких осіб (13 суддів та 1 прокурор) та спеціалізацію судів, в яких вони працювали.

Однак, у розкритті іншої інформації було відмовлено у зв'язку тим, що інтерес захисту особистих прав суддів та прокурора переважав інтерес журналіста та громадськості знати цю інформацію.

Рішення у справі «Соре проти Німеччини» (№2), № 6091/16

ЄСПЛ встановив, що відмова у наданні запитуваної інформації становила втручання у право заявника за ст. 10 Конвенції, яке переслідувало легітимну мету захисту репутації суддів і прокурора, запобігання розголошенню інформації, отриманої конфіденційно, і підтримання авторитету правосуддя.

При цьому, Суд розглянув питання пропорційності за кожною категорією запитуваної інформації окремо.

(а) Імена відповідних осіб та їх поточне місце служби.

ЄСПЛ погодився з висновком національного суду, що інтереси осіб у нерозголошенні імен суддів та прокурора переважали інтереси журналіста та громадськості. Зокрема, національний суд дослідив достатню кількість обставин для прийняття такого рішення, а саме

Рішення у справі «Соре проти Німеччини» (№2) № 6091/16

- (i) роль і значення преси в демократичному суспільстві та важливість доступу журналістів як до загальнодоступної інформації, так і щодо внутрішньої роботи адміністрацій;
- (ii) суспільний інтерес до запитуваної інформації;
- (iii) характер та серйозність наслідків її розголошення для особистого життя осіб, в тому числі професійного життя, де існував ризик того, що їх поточні або минулі рішення будуть піддані публічній критиці виключно через їхню співпрацю зі службою безпеки в минулому;
- (iv) що відповідні особи займали важливі державні посади, але ніколи не привертали уваги громадськості;
- (v) інформаційний запит не стосувався професійної поведінки відповідних осіб у поточній діяльності;
- (vi) співпраця зі службою безпеки НДР відбулася понад двадцять років тому, відповідні особи не приховували цього, пройшли перевірку та не були визнані такими, що не можуть бути інтегровані в судову систему; та
- (vii) заборону розголошення роботодавцями інформації про відповідних осіб, за винятком випадків неправомірної професійної поведінки.

Рішення у справі «Соре проти Німеччини» (№2) № 6091/16

На думку ЄСПЛ, оприлюднення імен вплине на відповідних суддів і прокурора до такої міри, що це призведе до застосування ст. 8 Конвенції. До того ж за відсутності будь-яких фактів неналежної професійної поведінки цих осіб, публічна критика їх поточних рішень матиме серйозні наслідки не лише для їх особистого життя, але і авторитету правосуддя.

Порушення ст. 10 Конвенції в цій частині скарги не встановлено.

Рішення у справі «Соре проти Німеччини» (№2) № 6091/16

(b) Викривальні висновки суддів і прокурора.

Відмова національних органів в наданні цієї частини інформації ґрунтувалась на положеннях законодавства щодо спеціального порядку доступу до архівів Штазі, наявності в документах особистої інформації, а також з огляду на те, що відповідні висновки не були створені для перевірки репутації з іншою метою, окрім як можливої інтеграції осіб.

При цьому, інформація про характер та ступінь співпраці суддів та прокурорів зі службою безпеки колишньої НДР становить значний суспільний інтерес, однак національні органи в цій частині запиту взагалі не розглядали питання балансування інтересів. Більше того, вони не пояснили, чому не можна було надати короткий зміст записів або ж більш детальну знеособлену інформацію в мірі, яка не дозволить ідентифікацію осіб.

Рішення у справі «Соре проти Німеччини» (№2) № 6091/16

Таким чином, національні органи не довели, що відмова розкрити інформацію щодо викривальних висновків відносно суддів і прокурора була необхідною в демократичному суспільстві.

Відповідно, мало місце порушення ст. 10 Конвенції в цій частині запиту.

(с) Участь відповідних суддів у певних видах проваджень.

Інформаційний запит містив прохання надати інформацію, зокрема, про причетність тринадцяти суддів до проваджень щодо протиправних дій, вчинених НДР. Національний суд повідомив заявника, що формулювання прохання було занадто широке («розмите»), зокрема, він мав вказати щодо яких саме видів проваджень він хотів отримати інформацію. Заявник з уточненим запитом не звертався. Відповідно, порушення ст. 10 в цій частині скарги не було.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14 травня 2020 року у справі № 9901/589/19

Суд загалом визначив існуючу процедуру дисциплінарного провадження як змагальну, висловивши наступні правові висновки:

«...зважаючи на рівність сторін дисциплінарного провадження та здійснення такого провадження на засадах змагальності та рівності, особа, яка подає дисциплінарну скаргу, має право на ознайомлення з матеріалами дисциплінарного провадження. Доступ до наявної в таких матеріалах інформації (або її частини) може бути обмежено з підстав, прямо передбачених законом». (п. 48, 53 постанови ВП).

«...відсутність нормативно закріпленого права на ознайомлення з матеріалами дисциплінарного провадження на стадії попереднього вивчення та перевірки дисциплінарної скарги не є підставою для заборони на реалізацію такого права». (п. 56 постанови ВП).

Лесько Алла. Проблемні аспекти застосування засад відкритості та змагальності у процедурі дисциплінарного провадження щодо судді
<https://sud.ua/ru/news/blog/201790-problemni-aspekti-zastosuvannya-zasad-vidkritosti-ta-zmagalnosti-u-protseduri-distsiplinarnogo-provadhennya-schodo-suddi>

Дисциплінарне провадження щодо судді продовжує сприйматися як винятково змагальний процес, учасниками якого є суддя і скаржник.

Такий підхід, на мою думку, потребує переосмислення та подальшого удосконалення, оскільки далеко не кожне дисциплінарне провадження має наслідком притягнення до відповідальності, тим більше – звільнення судді, однак нерідко створює ефект публічного з'ясування стосунків та **приниження авторитету судді**, який у цій процедурі все ж є не приватною особою, а залишається носієм судової влади.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08 квітня 2021 року у справі № 9901/118/20

п.п. 45-46.

У Висновку № 7 (2005) КРЄС до уваги Комітету Міністрів Ради Європи (КМРЄ) з питання «Правосуддя та суспільство» зазначено, що з метою захисту осіб - учасників слухань, зокрема через забезпечення того, що методи зйомки не заважають належному проведенню слухань, КРЄС констатувала, що такі обмеження можуть бути застосовані, оскільки ЗМІ іноді можуть втручатися в приватне життя людей, руйнуючи їхню репутацію або порушуючи презумпцію невинуватості, тобто здійснювати дії, щодо яких окремі особи мають юридичні підстави вимагати судового захисту своїх прав.

Попит на сенсаційні статті та комерційна конкуренція серед ЗМІ несуть загрозу перебільшень та помилок.

У кримінальних справах відповідачі іноді публічно змальовувалися або сприймалися ЗМІ як винуваті особи ще до того, як суд встановлював їхню вину.

У разі подальшого виправдання таких осіб повідомлення ЗМІ можуть до того часу вже завдати непоправної шкоди їхній репутації, а це жодним рішенням суду виправити вже неможливо

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08 квітня 2021 року у справі № 9901/118/20

Окрім цього, в експертному звіті за результатами аналізу положень Регламенту ВРП, наданому у вересні 2017 року, проведеному експертами за підтримки Програми USAID реформування сектору юстиції «Нове правосуддя», зазначено, що відкритий розгляд усього спектру питань, пов'язаних із притягненням судді до відповідальності, може зашкодити незалежності судді: якщо суддя, кримінальне або дисциплінарне провадження щодо якого є предметом розгляду ВРП, не відсторонений від посади і продовжує відправляти правосуддя, у цей час, коли таке провадження триває, він не може бути достатньою мірою незалежним.

Тим більше, якщо сторони у справах знатимуть, що суддя є суб'єктом відповідальності, - а така ситуація буде неминучою, якщо усі засідання ВРП транслуються в Інтернеті.

Такий суддя стає вразливим для будь-яких форм непроцесуального тиску на нього.

Повна відкритість процедури притягнення до відповідальності судді порушує цілу низку особистих прав судді, презумпцію невинуватості, право на приватність, право на повагу до людської гідності тощо.

Висновок № 7 (2005) КРЄС до уваги Комітету Міністрів Ради Європи (КМРЄ) з питання «Правосуддя та суспільство»

п. 8

Суди існують та сприймаються загалом громадськістю як належне місце для встановлення юридичних прав і обов'язків та вирішення пов'язаних з цим спорів.

Суспільство ставиться з повагою та вірить у здатність судів здійснювати цю функцію (див., наприклад, рішення Європейського суду з прав людини у справі *Sunday Times v. the United Kingdom*, заява № 6538/74, в якому поняття, згадані в тексті, визнаються такими, що входять до терміна «авторитет суду», який міститься в статті 10 Конвенції)

Європейський суд з прав людини

Рішення у справі Sunday Times v. the United Kingdom, № 6538/74

п. 55

Вираз «авторитет і неупередженість судової влади» слід розуміти «в сенсі Конвенції», тобто з урахуванням того, що провідною в цьому контексті є стаття 6, де відображено основний принцип панування права.

Поняття «судова влада» охоплює механізм здійснення правосуддя, гілка державної влади, а також суддів при здійсненні ними своїх посадових обов'язків.

Вираз «авторитет судової влади» висловлює ідею у тому, що суди – це органи, покликані підтверджувати юридичні права та обов'язки і вирішувати спори; широка публіка повинна сприймати в такій якості і з повагою, і довірою ставитися до спроможності судів виконувати ці функції.

Використані джерела:

1. Берназюк Ян. Інформація з обмеженим доступом та дотримання принципу змагальності у судовому процесі / Вороновські читання (Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування): збірник статей, доповідей та тез учасників міжнар. наук.-практ. конф, м. Ірпінь, 4-5 жовтня 2019 р. / Редкол.: М. Кучерявенко, О. Головашевич. – Харків: Асоціація фінансового права України, 2019. – 446 с. – С. 9-16 . <http://afl.org.ua/2020/06/10/voronovski-chitannya-2019-zbirnik-tez>
2. Берназюк Ян. Окремі аспекти практики верховного суду щодо гарантування права особи на доступ до публічної інформації (Національна школа суддів України; Семінар: “Забезпечення судами права на доступ до публічної інформації”, 13 лютого 2020 року) <http://nsj.gov.ua/ua/news/tdostup-do-publichnoi-informatsii>
3. Берназюк Ян. Поняття зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві та його вплив на довіру до судової гілки влади // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління expert: Paradigm of law and public administration № 5 (17) – жовтень 2021 – С. 23-39. <https://maup.com.ua/assets/files/expert/17/2.pdf>
4. Берназюк Ян. Ефективний захист прав особи в адміністративному судочинстві як основа довіри до правосуддя: критерії, межі та особливості досягнення (Національна школа суддів України; Програма підготовки для підтримання кваліфікації суддів окружних адміністративних судів; 12 квітня 2023 року) https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist.pdf
5. Берназюк Ян. Незалежність судової гілки влади та історичні атрибути судочинства: між консервативністю та інноваційністю» (Національна школа суддів України, Підготовка та підвищення рівня кваліфікації помічників суддів; 17 травня 2023 року) https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/3_presentation_bernaziuk_independent_tribunal.pdf
6. Берназюк Ян. Конституційний принцип гласності судового процесу та особливість розгляду справ, які містять інформацію з обмеженим доступом (Національна школа суддів України, Проєкт Ради Європи «Захист свободи слова та свободи медіа в Україні», Семінар-практикум “Доступ до публічної інформації. Особливості правозастосування та актуальна судова практика”; 2-3 листопада 2023 року)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!